

Adolescència.Trencar la incomunicació

XXVI Seminari interdisciplinari

Barcelona, 19 de novembre 2007

«De viure d'esma a l'entusiasme»

Marta Burguet i Arfelis

Doctora en Pedagogia, professora de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Oberta de Catalunya

La doctora Burguet va començar la seva ponència amb la frase Per a ser dignes d'amor només és necessari existir, amb la que el doctor Alfred Rubio acaba el seu llibre de "22 històries clíniques progressives de realisme existencial". D'aquesta manera, va assenyalar la ruta de la seva ponència: una proposta per a entendre l'etapa de l'adolescència des del realisme existencial. Per això, va dividir la seva ponència en tres parts:

1. L'adolescència com a etapa associada al conflicte, entès com una sèrie de necessitats no cobertes
2. Què és el realisme existencial
3. Què aporta aquest pensament

En primer lloc, sobre l'adolescència com a etapa associada al conflicte, la doctora Burguet va aclarir que la paraula adolescència ve del llatí adolescere i significa desenvolupar-se. En altres civilitzacions antigues no s'entenia l'adolescència com una etapa de transició, per això alguns autors la descriuen com una construcció social que fou producte de les societats industrialitzades i modernes.

Una altra accepció etimològica la relaciona amb la "manca de", o la carència, encara que semblés més correcte vincular-la amb el canvi. En aquest sentit, es tracta d'un període de canvi i maduració cognitiva en el qual es renova i es decanta la personalitat perquè l'adolescent no s'acaba de situar entre un lloc i altre. En tot cas és una etapa de descobriment que es vincula habitualment amb alguna cosa negativa. La invitació de la Dra. Burguet va ser intentar desenvolupar aquesta etapa positivament vinculant-la amb desenvolupament.

En aquest context és important considerar que la globalització també envaeix la família, ja que l'adolescent omple, amb les seves característiques pròpies, tant la casa com els membres de la família. I així com es pot calmar però no eliminar el dolor que senten els nadons quan els estan sortint les dents, els processos propis de l'adolescència en els quals es desenvolupa el jo i la personalitat, tampoc poden

ser eliminats. És en aquesta etapa en la qual les persones comencen a preguntar-se per l'existència, un constata que existeix i per a fer-ho necessita reconèixer-se a si mateix en el que és i per a això necessita també el reconeixement dels altres. Comencen a sorgir les inquietuds existencials en l'etapa de l'adolescència.

La Marta Burguet va explicar que l'accepció positiva del conflicte consisteix a entendre aquesta etapa com un moment de trobada i que el conflicte no serà real quan hi hagi diferents posicions, sinó quan hi hagi incompatibilitat d'interessos: la diferència, doncs, no és un conflicte. És precisament per això que convé donar un pas en l'acceptació del conflicte i entendre que l'adolescent no és conflictiu, sinó que viu una etapa que pot ser conflictiva i que pot tenir una conducta que pot dur a la conflictivitat. Per això val la pena desenvolupar la capacitat de separar persona de conflicte, per a mirar a l'altre en clau positiva.

El que en moltes ocasions condueix al conflicte en la relació adult-adolescent és la comunicació deficient, ja que moltes vegades els adults expressen interessos i no necessitats. Respecte d'aquestes és important conèixer-les i saber explicitar-les.

La doctora Burguet va presentar l'escala de necessitats desenvolupada per l'economista Manfred Max Neef, qui afirma que existeixen dos tipus de necessitats: les òntiques i les axiològiques. Les primeres tenen a veure amb l'ésser, el tenir, l'estar i el fer. Mentre que les segones consisteixen en la protecció, l'afecte, l'enteniment, la participació, l'oci, la creació, la identitat, la llibertat i la subsistència.

La professora va esmentar també com necessitats la de la mirada, la de la pertinença, la de l'afirmació i la de sentit de l'existència. Va explicar que als adolescents els encanta la filosofia de l'existència humana perquè es pregunten el per què de tot. El tema és que aquestes preguntes existencials es poden fer des del descoratjament o des de l'entusiasme.

Descartes es va plantejar primer el pensament i en conseqüència l'existència a l'afirmar "penso per tant existeixo". Pascal, en canvi, va donar prioritat al sentiment al dir "sento, per tant existeixo". La proposta del realisme existencial a través de les paraules del doctor Alfredo Rubio és "existeixo, quin goig viure", és a dir, parteix de constatar la vivència de l'existència per a alegrar-se i gaudir-se en ella. Els existencialistes, d'altra banda, plantegen la dicotomia entre el món real i el món ideal, i donen una resposta des de l'angoixa. Rubio dóna una resposta des de l'acceptació del límit propi de l'existència humana: la mort, i la invitació és a acceptar-la amb alegria.

Un altre posicionament dels adolescents pot ser el de qüestionar-se per què ningú els va preguntar si voldrien existir, manifestant-se aquests adolorits perquè no els han demanat permís per a existir i, per tant, porten la contrària per una cosa per la qual no se'ls ha demanat permís. Novament la invitació del realisme existencial és a prendre consciència que sóc jo o no seria. Aquesta postura requereix d'una certa maduresa, ja que acceptar-ho amb alegria significa una participació en la societat, que d'una resposta oposada no pot sorgir.

El realisme existencial pot ser una teràpia per a superar alguns conflictes que presenta l'etapa de l'adolescència. La resposta des d'aquesta mirada és la d'acceptar a l'adolescent tal com és només perquè existeix i acceptar que es tracta d'una etapa en la qual la definició de la personalitat semblaria passar per l'oposició a alguna cosa. Per tant, el que els adolescents necessiten és un mur on oposar-se, però no el troben perquè la societat no fa les vegades de mur, no ho vol fer.

L'aportació del realisme existencial seria la d'oferir una alternativa concreta a l'adolescent davant la constatació de tenir quelcom que no ha demanat: l'existència. Aquesta alternativa és la de l'acceptació joiosa de la meva única possibilitat d'existir i assumint les conseqüències de futur en l'àmbit familiar, laboral, polític, etc. Aquest plantejament suposa un principi de transaccionalitat, és a dir, de confirmació recíproca: un sí dels fills als pares –estic content amb l'existència– i un sí dels pares als fills –estic content que siguis tu i no un altre–.

Finalment Marta Burguet va destacar la força de la mirada i de la comunicació transformadora. Va explicar quan important que és no només saber-se i sentir-se mirat pels iguals sinó també pels adults. Així mateix, respecte de la comunicació, va dir que moltes vegades invertim més temps a parlar “de” que a parlar “amb”. Per això va convidar a parlar “amb” els adolescents, perquè parlar és reconèixer a l'altre com interlocutor vàlid i d'aquesta manera es reconeix la seva existència.

La professora va citar a un poeta català que va dir que la vida s'aprèn, per tant hi haurà algú que haurà d'ensenyar, i aquesta és la tasca de l'educació. La seva proposta és la de ser conscients que viure és pensar, estimar i prendre la pròpia vida en clau de reptes, atrevint-se a tenir conflictes, a ser feliç com un dret i com un deure.

Resum de les ponències realitzat per l'equip de redacció de l'Àmbit Maria Corral